

דיני ברכה ראשונה – שיעורים 1-2

מקור הברכה

חז"ל תקנו לברך על המאכלים קודם אכילתם, מסברא, שאסור לאדם להנות מהעולם הזה ללא ברכה. וכפי שרש"י מסביר: שכיון שנהנה צריך להודות למי שבראם (מסכת ברכות דף לה.).

כמות הנדרשת לברכה: כלל גדול בברכה ראשונה, שמברכים אפילו אם כוונתו לאכול ולשתות כלשהו – כמות מזערית, כיון שגם בכמות זו שייכת הסברא שאסור לאדם להנות מהעולם הזה בלי ברכה (שו"ע בסי' ר"י סעיף א.).

על מה מברכים ועל מה בוודאי לא מברכים

כלל: כתוב בתורה "ואכלת ושבעת וברכת..." מבואר בגמרא שרק על אכילה שנכנסת להגדרת "ואכלת" - מברכים, אבל על אכילה וכן על שתיה שלא בגדר זה לא מברכים (עי' רש"י במסכת ברכות דף לה: ד"ה אוזוקי מזיק. וכ"כ הב"י בסי' ר"י סעיף ב.).

מה מגדיר אכילה? כשנהנים מהאוכל. ושהמאכל נאכל בדרך רגילה של אכילה כלומר דרך הפה (הרא"ש במסכת ברכות פ"ב סי' ו.).

נסביר:

ברור לנו שמי שאוכל מאכל או שותה משקה עם טעם נורמלי דרך הפה, החייך והמעיים נהנים – זו אכילה רגילה שמברכים עליה.

ברור לנו גם, שמי לועס ובולע חתיכת קרטון – אין זו אכילה כלל, אפילו שהקרטון נכנס לפה והגיע למעיים. ולכן לא מברכים על שתיית שמן זית רגיל או חומץ חזק, כיון שאין בהם לא טעם ולא הנאת מעיים. וכן לא מברכים על תרופות שאין בהם טעם כיון שאין בהם הנאת החיים ולא הנאת מעיים של אכילה.

עכשיו נותר לנו לברר על אכילה שחסר בה חלק מהתהליך, האם היא נחשבת אכילה והאם מברכים.

ספק האם מברכים

הנאת מעיים בלי הנאת החייך

מי שבלע מאכל מזין אך דילג על השלב של הטעם, כגון שעטף את המאכל בעטיפת פלסטיק. או ששתה ביצה כדי לזקק את קולו, הביצה מזינה את הגוף, אבל אין כאן הנאה מהטעם, וכן מי ששתה משקה מר מאד, שמרווה את צמאונו, אבל אין שום הנאה מהטעם שלו.

שורש הספק והכרעה

האם הנאת המעיים נחשבת אכילה גם אם אין הנאה של טעם באוכל. וכיון שהדבר נתון בספק יש לנו כלל חשוב בהלכות ברכות "ספק ברכות להקל" – סב"ל. כלומר בכל מקרה שיש לנו ספק אמיתי האם לברך או לא, כיון שכל החיוב לברך הוא מדברי חכמים, ספק חכמים הולכים לקולא.

דיני ברכה ראשונה – שיעורים 1-2

אפשרות נוספת: תמיד שיש ספק האם צריך לברך או לא, כדאי לברך מאכל אחר שטעון ברכה באופן ודאי ולפטור את המאכל שבספק (וזאת הברכה פרק י"ב עמ' 111-112).

הזנה מלאכותית: הסכמת הרבה מן הפוסקים שאין לברך כלל על הזנה מלאכותית אפילו שיש הנאת מעיים כיון שאין זו דרך אכילה (וזאת הברכה פרק י"ב עמוד 112).

הנאת החייד בלי הנאת מעיים

מי שטעם מאכל בפה אך לא בלע את האוכל ולא בלע את הטעם, אלא פלט הכל. כתב רבינו חננאל שאין זה נחשב אכילה אפילו אם כוונתו להנות מהטעם של המאכל, ולהלכה חוששים לדעתו, ואין מברכים בכזה מקרה (עיין בבית יוסף בסי' רע"ב סעיף י. ומדברי השו"ע והרמ"א נראה שמדין סב"ל חוששים גם לרבינו חננאל).

אכן מי שלועס מסטיק או מוצץ סוכריה וכדו' – כאן יש גם הנאת המעיים כיון שהטעם שלהם הולך ונבלע ולא פולטו כלל (עי"פ סי' ר"ב סעיף ט"ו).

טעימת אוכל

נחלקו הראשונים לגבי טעימת מאכל מתוך כוונה לבדוק את טיבו, האם זה נחשב אכילה. דעת רבינו חננאל, שאם בולעים את המאכל זה נחשב אכילה ומברכים, ורק אם טועמים בפה ופולטים זה לא נחשב אכילה ולא מברכים.

דעת הרמב"ם, שטעימה לא נחשבת אכילה, כיון שהמטרה באכילה היא להנות ממנה, וכאן המטרה היא לא להנות מהאוכל אלא לבדוק אם הוא בכלל שווה וראוי להנאה. אכן אם יטעם יותר מכמות של כזית באוכל או כמות של רביעית במשקה, כבר מוכיח שזה לא ממש טעימה אלא כבר כן רצון להנות מהאוכל, שהרי בשביל לבדוק את התבשיל מספיק ממש קצת (סברא זו מובאת בכסף משנה שם, וכעין זה כתב המשני"ב בסי' ר"י ס"ק יד).

הכרעה: השולחן ערוך והרמ"א מכריעים מעיקר הדין כמו הרמב"ם שעד כזית טועמים ולא מברכים, ואין להחמיר ולברך, שכן אולי זו ברכה לבטלה. אך כיון שיש שחולקים על סברת הרמב"ם יותר טוב לא להיכנס למצב הזה, ולכן אפשר לברך על מאכל אחר ולפטור את המאכל שאותו באים לטעום, או לטעום ולפלוט שאז לכל השיטות לא צריך לברך (שו"ע ורמ"א בסי' ר"י סעיף ב. ובמשני"ב ס"ק י"ט).

דוגמאות למעשה

שתיית מים: על שתיית מים כשצמאים מברכים, אך שתיית מים שלא צמאים לא מברכים, כיון שאין בזה הנאה כלל (סי' ר"ד סעיף ז).

נטילת תרופות: אם אין בהם טעם לא מברכים כיון שאין בזה שום הנאה. ואם יש להם טעם, אם זה טעם טעים שנהנים ממנו, לכאורה צריך לברך, אך אם יש בה טעם אך זה לא משהו שנהנים ממנו, אין לברך. ולכן מי שלוקח אקמולי של ילדים, נכון שיש לאקמולי טעם, אבל בעיני רבים הטעם הזה מחריד, ולכן לא יברך. אכן אם אוהב ונהנה מהטעם הזה יברך (סי' ר"ד סעיף ח וכן אמר לי הגר"ע פריד).

דיני ברכה ראשונה – שיעורים 1-2

אופן הברכה

פה ריק: צריך שהפה יהיה ריק בשעה שמברכים שאין זה מכובד לדבר לפני מלך עם פה מלא, ויש לזה סמך בפסוק מתהילים "ימלא פי תהלתך".

שכח והכניס אוכל לפה בלי ברכה: אם אין הדבר מאוס, יוציא את המאכל, יברך ויאכל שוב, ואם הדבר מאוס יסלק את האוכל לצד אחד בפה ויברך.

הכניס משקה: כיון שאם יוציאו המשקה ימאס, בולעו ואין צריך לברך. ויברך רק אם ימשיך לשתות. ולדעת המשנ"ב אם זו כמות מועטת שלא זקוק לה יוציא, ולא יבלע ללא ברכה (סי' קע"ב א-ב ובמשנ"ב סי' ק. ב. וע"ע בחזון עובדיה ברכות עמ' סח-סט).

אחיזת המאכל: יש לאחוז את המאכל בשעה שמברכים, כדי שיכוון ליבו על מה שמברך. אכן כל זה לכתחילה אבל בדיעבד אינו מעכב (שו"ע סי' ר"ו סעיף ד, וע"ע במשנ"ב סי' יז-יח).